

Efterårsrengøring og vinterklargøring af havedammen - hvorfor nu det...?

Tekst og fotos: Laila og Kjell Lange

Rigtig mange ejere af koi- / havedamme har desværre oplevet problemer med syge karper, karper med huller, sår eller svampeangreb og måske også, at nogle af karperne døde i vinterens løb eller i det tidlige forår.

Den største årsag til forårsproblemer med karperne er manglende omhu i sensommeren og efteråret, dvs. manglende efterårsrengøring og vinterklargøring af det vandmiljø, karperne skal overvintrere i.

For at skære det med vandmiljøet i baghaven lidt ud i pap: så tilbyder vi vores havedamsfisk/karper, i større eller mindre grad,

at svømme rundt i deres eget toiletvand, året rundt – og gennem efteråret og vinteren kan der endda være blevet tilføjet en kompostdyngede nede på bunden af bassinet af visne vandplanter og blade fra "naboens" store skyggefulde træer.

Alfa og Omega for næste forårs succes er: = GOD vandkvalitet, allerede nu her i dette efterår.

Den gode vandkvalitet skal sikres allerede i efteråret, bl.a. gennem renholdelse af bassin og tilhørende filteranlæg.

Men, det er jo koldt udenfor, øv det blæser og hvad det regner og... og..... jeg tror jeg venter til... måske i morgen... Vi har masser af undskyldninger for at blive inden døre, når regn og rusk får overtaget, og inde fra varmen blot nyde efterårsløvet på de smukke japanske acer.

Inden bladene falder af havens træer, er det en rigtig god idé at spænde et løvnet ud over bassinet, evt. op under "naboens" store løvfældende træer, det minimerer svineriet i selve dammen væsentligt.

Kan du ikke li' synet af et fintmasket grønt løvnet, så "fisk" forsigtigt de mange blade op fra vandoverfladen med et groftmasket net – dagligt. Har du en overfladeskimmer monteret, så husk at tømme sien dagligt/ ofte.

Organisk materiale, som nedfaldne blade, fæces osv., omdannes/ nedbrydes konstant til slam vha. af forskellige anaerobe (iltfattige) bakteriestammer, bl.a. aeromonas og pseudomonas og andre mikroorganismer, både på land i kompostdyngen og desværre også i bassinvandet.

Jo mere organisk, der kan/skal omsættes, jo bedre livsbetingelser får "nedbrydningsbakterierne", og de kan så formere sig endnu kraftigere/hurtigere i vandet.

Alle disse bakteriestammer lever oftest på/ af dødt væv. Om det er en død plantedel eller en karper med smårifter/sår, kommer ud på ét.

Omsætningen/nedbrydningen forbruger tillige meget ilt fra vandet, så der bliver mindre ilt tilbage til karperne. Under omsætningen af organisk materiale dannes tillige forskellige giftige gasarter.

Så – når vi fjerner nedfaldne blade og slam, fjerner vi dermed også en stor del af bak-

teriernes livsbetingelser, derved minimeres antallet af de skadelige bakterier. Resultatet: vandkvaliteten forbedres!

En generel forbedring af vandkvaliteten sker gennem:

Et velfungerende filter, dvs. vandkvalitet uden ammoniak og nitrit forekomster med en passende stabil PH (mellem 7,0-8,5). At sikre et så lavt "negativt" bakterietryk i dam og filteranlæg som overhovedet muligt – efterår og vinteren igennem. Året rundt at holde bassinet så godt rent som muligt for organisk affald og for derved at holde et fortsat højt iltindhold i vandet. Sluttelig – udføre ugentlige vandudskiftninger på 5-10%, og om vinteren ca. 5-10% hver mdr. (ikke "top-up's" ved vandfordampning - men deciderede vandudskiftninger!)

Hvornår og hvordan gør vi det så?

Efterårsrengøring af havebassinet udføres bedst, mens vandtemperaturen i dammen stadig er passende (ca. 12° C.):

- Start oppefra og nedefter – dvs. start med at rense vandfaldet for nedfaldne blade OG slam.
- Spul dine eventuelle "stenhylder" i bassinkanten rene for slam og snask, også ind mellem kampestenene.
- Der er nu både løse blade/slam og det gamle komprimerede fastsiddende slam nede på bunden, der skal spules el. fejles ned mod bunddrænet eller mod pumpen placeret på bunden, så det kan transporteres over i det mekaniske filter (sæt evt. din vandsprøjetpistol på vandslangen og monter den på et langt træskaft, så du kan nå ned i dybden, for derefter med rolige fejende bevægelser at få spulet skidtet løst og ind mod midten til bunddrænet/pumpen).

Du skulle helst ikke gå vinteren i møde med dette syn på nethinden - som disse bakteriebomber.

Sådan der... Nu er der rent, og det hele ser meget bedre ud.

Beskidt bassinkant og herunder rent.

- Arbejd med rolige bevægelser, så du ikke stresser karpernes immunforsvar unødvendigt!
- Afslut med en afsluttende passende vandudskiftning på 20-30%.
- Et alternativ til at spule bunden og evt. planthejlder ren kan være anvendelse af en damstøvsuger (de kan typisk lejes for ca. 150,- pr. dag - husk at desinficere den inden brug).

Skidt fra vandet er suget over i det mekaniske filter - og der skal det også væk.

Affaldet fra de mekaniske filterafsnit er ren gødning for resten af haven.

Hvad så med filteret?

Nu er alt skidt fra vandfaldet, bassinkanten og bunden blevet suget over i dit mekaniske filter - og derfra skal det også væk! Har du en Easy, vortex'n eller lign. mekanisk forfilter, der er slam i - ja, så rens det!

Er dine børster/Answer el. Ultrastieve slammet til - ja, så rens det! Gerne med højtryksrensere.

Og slam så alt skidt ud fra de mekaniske filterafsnit, enten ud i haven (= ren gødning) eller flush det direkte til kloak. Er dine japanmætter slammet, så ryst dem godt i filtervandet og slam det hele ud efterfølgende, gentag gerne dette 2 gange.

Hvis dine karper skulle begynde at "slå smut" mod bund el. sider, evt. springe, er det et typisk tegn på, at parasitter irriterer deres skin-/slimlag, så få en af fiskene undersøgt (mikroskopundersøgelse af lidt af fiskens slimlag) ved en seriøs koi-forhandler, så du kan få dette problem behandlet inden temp. kommer under 12° C.

Sådan - så er der rent over det hele, så skal vi i den kommende tid lige huske:

At fodre med et velanerkendt foder, hovedsagelig WheetGerm - baseret, indtil vandtemperaturen er faldet i dammen til ca.

10° C.

Ved ca. 10° C stopper du fodringen (fordi "gennemløbshastigheden" i karpernes tarm nu er nede på ca. 60 timer, og foderet derfor kan ligge og rådne indvendigt i fisken) Bladene er sikkert faldet af træerne, og du har selvfølgelig løbende fjernet dem fra dit udspændte løvnet.

Er det gået godt indtil nu, kan du:

- Slamme dine rørforbindelser mellem bassin og filter grundigt for sidste gang og samtidig også foretage et sidste større vandskift på 10-20 % inden selve vinteren.
- Fx. også overdække bassinet med et hjemmelavet telt, eller lægge bobleplast direkte ud på ca. 90% af overfladen for at nedsætte afkølingen af vandet (chilleffekten).
- Evt. tænde for et gennemstrømningvarmeapparat for at holde vandtemp. mere stabil.
- Nedsætte pumpeydelsen/vandflowet i filteret til ca. 1/2-delen - eller evt. stille om til vinterdrift på din rørledning, hvis det er monteret (typisk via skimmermontage).
- Med et pumpefødte filter, løfte pumpen op på et lavt område i bassinet og lade den køre med nedsat pumpeflow der.

skulle bruge vinteren igenem.

Under omsætningen af organisk materiale danner disse bakterier også giftige gasarter, fx. svovlbriter og ammoniak, som er meget giftige og direkte livstruende for karperne.

Så – hvis vi fjerner nedfaldne blade og slam, fjerner vi dermed også en stor del af bakteriernes livsbetingelser. Resultatet: vandkvaliteten og livsbetingelserne for fiskene

(For ikke at blande det lidt varmere nu stillestående bundvand, op med iskoldt overfladevand)

- Evt. slukke filteranlægget for vinteren, dvs. afmontere filter, pumpe og UV-filter, rengøre det hele i rent vand, tømme rør og slanger og derefter stille teknikken et frostfrit sted.
- For at sikre en åben våge i bassinet ved hård frost, nedsænke en luftsten i kun 20-40 cm. dybde og tilslutte den lille luftpumpe (ikke dybere, for at hindre varmt bundvand afkøles)
- Også huske at holde øje med karpernes ve og vel hele vinteren igennem!!!

Og hvorfor så hele dette postyr?

Fordi, som tidligere nævnt så omdannes/ nedbrydes organisk materiale, som fx nedfaldne blade, fæces osv., til slam/muld vha. forskellige anaerobe bakteriestammer (de lever i iltfattige områder).

Disse bakteriestammer lever på/af dødt væv. Om det er en død plantedel eller en fisk med smårifter kommer ud på ét. Tillige forbruger de store mængder ilt fra vandet i denne proces – livsvigtig ilt, som fiskene

forbedres væsentligt!

Noget andet er: Parasitter og koldt beskidt vand

De fleste karpespecifikke en- og flercellede ektoparasitter formerer sig helt ned til ca. 2-4° varme (kulde).

De encellede parasitter formerer sig vha. simpel celledeling, fx. trichodina, costia, chilodonella og de flercellede fx. flukes vha. æglægning/levende afkom.

Denne formering fortsætter (dog på lave blus) OGSÅ i omgivelsestemperaturer på 2-4° C, hvor karpernes immunforsvar nu er i dyb dvaletilstand (og næsten inaktivt i sygdomsbekæmpelse).

Mange parasitarter trives og reproducerer sig bedst i omgivelser med ringe vandkvalitet.

Ring vandkvalitet ses typisk i bassiner med meget ophobet organisk materiale (nedbrudt/ikke nedbrudt) og med en deraf følgende kraftig anaerob bakteriekultur og vækst.

Har man tillige slukket sin pumpe/lukket sit filter, gør det oftest situationen endnu værre.

Det tidlige forår

I det tidlige forår - allerede ved 8-10° C - eksploderer mange forskellige bakteriestammers celledeling! Fx. aeromonas/pseudomonas sp., der bl.a. kan forårsage interne problemer i tarm, nyre osv. eller kan medføre åbne sår i karpernes levende slimlag, efter f.eks. parasitangreb, opstået i løbet af vinteren.

Så fjerner vi slammet i efteråret, fjerner vi også en stor del af bakteriernes spisekammer og overlevelsesmulighed. Først ved ca. 16° C begynder biodelen i filteret at fungere. Men endnu vigtigere - først NU - ved de ca. 16° C begynder karpernes immunforsvar så SMÅT at vågne og virke mod sygdomme, som fx. bakterie- og parasitangreb. Disse mulige forårsproblemer skal vi gerne være et skridt foran ved at sikre en god vandkvalitet allerede i efteråret og gennem vinteren.

Gevinsten ved efterårsrengøringen er altså:

At du får en ulige bedre start på næste sæson – med en lille indsats "her og nu" - der kan forstærkes yderligere, hvis:

- Du holder vandfaldet slukket fra efteråret til langt hen i foråret, for at undgå unødvendig afkøling af bassinvandet/ meget svingende vandtemp. (= mindre stress af karperne = bedre immunforsvar).
- Du holder dit filteranlæg i gang hele vinteren (på "lavt blus")
- Du har en BIO-UV (steriliser) monteret (og tændt)
- Og holder øje med både dine karper og teknikken, fra tid til anden gennem vinteren.

Så er der kun tilbage at sige.....
Velkommen til sæson 2011

